ca *miror* (mai mult încă : *admiror*) 'mă mir', 'admir', care putem considera că trece din cîmpul sentimentelor în cel vizual (dimensiunile II sau III, 'privesc cu atenţie, cu admiraţie'). Aceluiaşi capitol îi sînt subsumate alte două paragrafe, cuprinzînd referiri la opţiunile unor autori — sau chiar epoci — pentru unele din lexemele analizate şi, de asemenea, folosirea unora ca termeni tehnici în limbajul augural, miliater, teatral ş.a.

Cu ultimul capitol, *Relaţiile sintagmatice* (p. 137—152), se realizează o depăşire a limitelor semanticii, prin trecerea de la structurile paradigmatice, definitorii pentru cîmpurile semantice, în domeniul relaţiilor sintagmatice, specific gramaticii. Capitolul nu ar fi suficient justificat dacă autorul nu ar încerca aici o demontare şi clarificare a mecanismului de transfer din cîmpul vizual în alte cîmpuri (p. 151—152).

Lucrarea se încheie cu un foarte util indice analitic al conţinutului verbelor din cîmpul semantic al vederii (p. 159—175), ordonat alfabetic, care, împreună cu foarte amănunţitul *Indice general* — de fapt, cuprinsul lucrării — oferă posibilitatea unei foarte rapide reperări a oricăruia din cele 57 verbe ale 'vederii' din limba latină, pe care autorul le-a selecţionat, clasificat şi analizat cu deosebită rigoare şi subtilitate. O bibliografie foarte bogată, cuprinzînd atît lucrări clasice de lexicologie, cît şi cele mai recente contribuţii, a oferit acestui remarcabil spirit analitic, care este Benjamin García Hernandez, temeiul unui studiu exemplar în domeniu.

Cluj-Napoca, mai 1984 *Elena Popescu*

ALDO LUNELLI (ed.), *La lingua poetica latina*. Saggi di Wilhelm KROLL, Hendrikus Hubertus JANSSEN, Manu LEUMANN. Premessa, bibliografia, aggiornamenti e integrazioni del curatore. 2ª ed. riveduta e ampliata. Bologna, Pàtron, 1980, LXXV + 205 p.

Volumul 12 din colecţia de texte şi manuale universitare dirijată de Alfonso Traina reuneşte trei studii fundamentale asupra limbajului poetic latin (W. Kroll, *Die Dichtersprache*, 1924, H. H. Janssen, *De kenmerken der Romeinsche dichtertaal*, 1941, M. Leumann, *Die lateinische Dichtersprache*, 1959), traduse — Janssen, în colaborare —, prefaţate şi comentate de eruditul profesor padovan Aldo Lunelli. Ideea grupării celor trei studii a pornit, precum afirmă A. L. în prefaţă (p. IX), de la constatarea că acestea, însumînd principalele rezultate ale investigaţiilor particulare, pot da seama de structura internă şi de relaţiile externe ale limbajului poetic latin şi pot constitui astfel, laolaltă, în aşteptarea unei sinteze mai vaste, corespondentul monumentalei analize a prozei artistice latine pe care i-o datorăm lui E. Norden.

Desigur, conţinutul faptic al celor trei studii nu are cum fi foarte diferit. Pretutindeni definirea limbajului poetic se face prin opoziţie faţă de proză pe de o parte şi faţă de limbajul cotidian pe de alta; pretutindeni unitatea lui se deduce din principiul estetic de *imitatio*, aplicat cu fervoare secole la rînd; de pretutindeni reies aceleaşi trăsături distincte ale acestui limbaj : metaforizarea, perifraza, abundenţa epitetelor, topica neuzuală; la nivelul lexicului, arhaismele, neologismele, compusele, glosele, elenismele; licenţele fonetice *metri causa* etc. Dar, desigur, optica personală, modul de organizare propriu, aprofundarea preferenţială a anumitor aspecte, chiar şi momentul scrierii conferă fiecărei lucrări specificitatea ei (şi, împreună, savoarea volumului). Astfel, Kroll, relevînd ermetismul şi sofisticarea limbajului poetic, ajunge la consideraţii socioculturale despre distanţarea progresivă a poeziei latine de publicul larg. Iar maniera lui de tratare, suplă şi digresivă, îl distinge de ceilalţi doi savanţi. Leumann, mai organizat şi dintr-o perspectivă mai teoretică, examinează datele întîi istoric, cu accent pe limitarea obligată a poetului la un corpus dat, intrat în tradiţie, şi pe funcţia expresivă, eliberatoare de afecte, a poeziei; iar apoi descriptiv, dar selectiv. Janssen, foarte sistematic, studiază faptele pe categorii (fonetice, morfologice, sintactice, lexicale) şi zăboveşte mai mult asupra dialecticii tradiţie/inovaţie şi asupra congruenţei ocazionale dintre exprimarea uzuală şi cea poetică, datorită caracterului lor comun subiectiv-expresiv.

Îngrijitorul de volum şi-a asumat rolul de a uşura lectura textelor şi de a le perfecţiona. El le completează adesea fie cu informaţii recente (p. 76, n. 9; p. 173[1]), fie cu atenuări de afirmaţii prea categorice (p. 138, n. 4), fie cu explicitări bine venite (p. 6, p. 92—93, n. 34); nu lipsesc nici părerile personale contrare (p. 94, n. 35), nici trimiterile omise de autori (p. 143), nici critica de text (p. 152). Fireşte, aceste intervenţii, totdeauna avizate, sînt marcate cu semn distinctiv (croşete duble sau, în notă suplimentară, asterisc). Deosebit de preţioasă este *Bibliografia*, foarte amplă (p. XX—LXXV) şi organizată tematic: Lexic — Semantică; Sti-

[1] Cifrele trimit, *exempli gratia*, la un caz între multe altele.

listică ; Condiționare metrică ; Aspecte fonice și ritmice ; Genuri literare ; Poeți. Între cei citați se numără și clasiciști români : N. I. Barbu, I. Fischer, N. I. Herescu, N. Lascu, Lucia Wald, T. Weiss. Cei doi *Indici* (de materii și de savanți moderni) sporesc și ei eficiența volumului.

O scăpare : p. 106, afirmația eronată a lui Janssen cum că *Oceano* (din Verg. *Aen.* 2, 250 : *ruit Oceano nox*) ar fi un dativ direcțional — interpretare categoric interzisă de context, care nu permite decît citirea ca ablativ de proveniență — a rămas necorectată.

Volumul ne pare un excelent instrument de lucru, de o rigoare științifică remarcabilă, care are și meritul de a pune în circulație, într-o limbă accesibilă, temeinicul studiu al lui Janssen, prea puțin cunoscut pînă acum, spre deosebire de celelalte două.

București, mai 1984 *Gabriela Creția*

FROMA I. ZEITLIN, *Under the Sign of the Shield. Semiotics and Aeschylus' "Seven against Thebes"*. Roma, Edizioni dell'Ateneo, 1982, 227 p. (Filologia e critica. Collana diretta da Bruno Gentili, 33, Istituto di Filologia Classica, Università di Urbino)

Volumul dedicat de Froma Zeitlin „semioticii eschileene", așa cum poate fi ea deslușită în structurile de profunzime ale tragediei tebane, reprezintă una din contribuțiile cele mai interesante și mai novatoare pe care exegeza — tot mai abundentă de la o vreme — pe care o suscită drama *Celor șapte* a înregistrat-o în ultimii ani.

Interesul, ca și noutatea lecturii pe care autoarea o propune constau în analiza minuțioasă a tuturor codurilor de comunicare pe care această tragedie a comunicării care e *Cei șapte împotriva Tebei* le pune în joc. Centrată asupra scenei scuturilor— loc de interferență de o excepțională intensitate a problemelor legate de discurs și imagine în relația lor dinamică cu actul, dar, tocmai de aceea, suscitînd o interpretare de ansamblu a dramei, a trilogiei și a mitului dinastiei tebane —, investigația întreprinsă de Froma Zeitlin scoate la iveală în chip admirabil coerența diferitelor registre — text, subtext, context — la interferența cărora putem discerne sensul cu care Eschil investește peripețiile labdacizilor. Ea reprezintă un model de analiză hrănită deopotrivă de o evidentă dominare a domeniului specific asupra căruia se exercită — al teatrului atic, ca și al civilizației, mitului și mentalităților Greciei arhaice și clasice în genere — și de o elegantă familiaritate cu tehnici de lectură foarte moderne, de la cea psihanalitică la cea semiotică și la antropologia structurală. Ceea ce ar fi putut deveni lesne o formă de eclectism sau de modernitate ostentativă se însumează în fapt într-o hermeneutică de largă respirație, conducînd către concluzii ferme și convingătoare care depășesc, datorită *acumen*-ului și seriozității demersului, orice „querelle des Anciens et des Modernes", înspre o lectură integratoare și subtilă a textului eschilean.

Cercetarea se divide în trei secțiuni : o introducere, din punct de vedere structuralist și semiotic, referitoare la narațiune și trilogie, *genos*, *polis* și erou, în fine la divinație și cledonomanție (*Part one* : *Language, Structure and the son of Œdipus*, p. 13—51) ; o a doua, consacrată analizei, vers cu vers aproape, a *Scenei Scuturilor* (p. 53—168), cu toate implicațiile, aluziile și subînțelesurile unui text de o formidabilă rigoare a construcției detaliului ; în fine, a treia parte — *System and Representation* (p. 171—219) — coroborează, într-un ansamblu la rîndul său tripartit (relații și tipare ; regie ; dezvoltarea sinelui), elementele constitutive ale dramei, recompunînd semnificațiile întregului.

Ceea ce e cu totul remarcabil în lucrarea Fromei Zeitlin este faptul că analiza extrem de minuțioasă a secțiunii centrale din *Cei șapte* conduce către o coerență de ansamblu care se impune din interiorul discursului eschilean, și nu din viziunea exegezei, cîtă vreme textul dramei relevă cîteva linii de forță—polaritatea *polis—genos*, relația *masculin—feminin, generație—eroicitate*, problema identității eroului și a comunicării — care concură ele însele într-un sistem a cărui graduală dezvoltare reprezintă substanța însăși a dramei. Elementele care conferă sens tragediei reprezintă astfel totodată deschiderea către o problematică depășind limitele unei opere date : „If we accept — scrie autoarea în pagina de conluzii a cărții — the implications of the chorus' refusal to distinguish between the two brothers and hence understand the problematic ending as refusing to accept those implications, Eteokles' story and the manner of its exactment reveals as does no other document that the individual self is a potentially empty category whose very existence is called into question if it lacks the collective ratification of its ontological status. Thus the son of Oedipus is truly the last move in the game, for Oedipus himself is the sign of the enigma of the self, but he fathers a self in which the enigma is, in one sense, resolved — or dissolved" (p. 219).